

Daadwerkelijk veranderen

Evaluatie erkenningsmaatregelen voor slachtoffers
van geweld in de jeugdzorg

Samenvatting

Universiteit voor Humanistiek

Dr. Eva Mulder
Dr. Niké Wentholt
Naomi Ormskerk, MSc
Yara Bodegraven, MSc
Jake Smit, MSc
Prof. Dr. Nicole Immler

Datum: April 2025

Uitvoerder: Universiteit voor Humanistiek

Opdrachtgever: Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum (WODC)

Begeleidingscommissie:

- Prof. Dr. Sven Zebel (voorzitter; UT - Behavioural, Management, and Social Sciences)
- Dr. Janne van Doorn (UL - Faculteit Rechtsgeleerdheid - Instituut voor Strafrecht & Criminologie)
- Dr. Mijke de Waardt (Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving)
- Prof. Dr. Trudy Mooren (UU - Faculteit Sociale Wetenschappen)
- Mariëtte van den Aardweg-van der Laan, MSc. (MinJenV- Directoraat-Generaal Straffen en Beschermen) – tijdens eerste deel van het onderzoekstraject)
- Annette Wijker-Dekker (MinJenV- Directoraat-Generaal Straffen en Beschermen) - tijdens tweede deel van het onderzoekstraject)
- Drs. Pieter Schotanus, MSc. (MinVWS - Directie Jeugd)
- Drs. Essy van Dijk (WODC; begin van het onderzoekstraject)
- Drs. Frank Willemsen (WODC)

Auteurs:

Dr. Eva Mulder

Dr. Niké Wentholt

Naomi Ormskerk, MSc

Yara Bodegraven, MSc

Jake Smit, MSc

Prof. Dr. Nicole Immler

Meerdere leden van het onderzoeksteam werken in het project Dialogics of Justice. Dat project is gefinancierd door de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO), VI.C.191.051.

Illustratie voorkant: Netty van Haarlem

**“Ik denk dat bij erkennen
hoort: daadwerkelijk
gaan voor verandering
samen met hen die uit de
doelgroep komen die je
dan zogenaamd erkend
hebt.”**

– Lotgenotenvertegenwoordiger

Aanleiding

Geweld in de jeugdzorg is al jaren een belangrijk thema in nieuws en media, en in de Nederlandse politiek en bestuur. Erkenning voor dergelijk historisch, systematisch, en/of institutioneel onrecht is ook een breder maatschappelijk thema, dat op veel (onderzoeks)aandacht mag rekenen (zie bijvoorbeeld Nationale Ombudsman, 2023).

Dit onderzoek evalueert erkenningsmaatregelen die de overheid heeft ingesteld voor getroffen en van geweld in de jeugdzorg, naar aanleiding van het onderzoek van Commissie De Winter. In hun rapport uit 2019, 'Onvoldoende beschermd: geweld in de Nederlandse jeugdzorg van 1945 tot heden,' concludeerde de Commissie dat velen die in de jeugdzorg hadden verbleven, geweld hadden meegemaakt. De overheid droeg daarvoor medeverantwoordelijkheid. De eerste van de dertien aanbevelingen van Commissie De Winter betrof erkenning geven aan getroffen en van geweld in de jeugdzorg.

Het ministerie van Justitie en Veiligheid (JenV) en het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) stelden vervolgens twee projectteams in – projectteam 'Opvolging Aanbevelingen De Winter' en daarna projectteam 'Implementatie Maatregelen De Winter' (projectteams JenV/VWS) – om opvolging te geven aan deze aanbevelingen. Mede op basis van hun advies kwam de overheid tot de volgende erkenningsmaatregelen die het onderwerp vormen van dit rapport:

Maatregel 1: **Excuses**

Op de dag van de presentatie van het rapport van Commissie De Winter richtten de toenmalige ministers Hugo de Jonge en Sander Dekker in een Kamerbrief hun excuses namens het kabinet aan slachtoffers van geweld binnen de jeugdzorg. Ook Jeugdzorg Nederland bood excuses aan. In 2020 zijn nogmaals excuses aangeboden door de ministers en door Jeugdzorg Nederland. Ook aan oud-pupillen van de congregatie van de Goede Herder heeft Sander Dekker apart excuses aangeboden.

Maatregel 2: **Financiële tegemoetkoming**

De Tijdelijke regeling financiële tegemoetkoming voor slachtoffers van geweld in de jeugdzorg trad per 1 januari 2021 in werking en werd uitgevoerd door het Schadefonds Geweldsmisdrijven. Mensen die tussen 1945 en 2019 in de jeugdzorg verbleven door inmenging van de overheid en daar geweld hadden meegemaakt, konden tot en met 31 december 2022 een financiële tegemoetkoming van 5.000 euro aanvragen.

Maatregel 3: **Website en documentaire 'Blijvend Vertellen'**

Als digitaal monument zijn een website en documentaire 'Blijvend Vertellen' gerealiseerd. Deze bevatten verschillende verhalen van getroffen en. De website Blijvend Vertellen, waarop ook de gelijknamige documentaire te zien was, werd ondergebracht bij Slachtofferhulp Nederland. Inmiddels zijn de documentaire en ervaringsverhalen van Blijvend Vertellen geïntegreerd in de reguliere website van Slachtofferhulp Nederland.

Maatregel 4: **Centraal informatie- en expertisepunt**

Het Centraal informatie- en expertisepunt (CIE) werd opgezet om getroffen en, naast en professionals te voorzien van informatie en te ondersteunen in toeleiding naar passende zorg. Het CIE bestond uit een website (www.geweldinjeugdzorginfo.nl), advieslijn en chatfunctie en werd verzorgd door het Trimbos-instituut. Inmiddels functioneert alleen de website nog.

Maatregel 5: **Financiële ondersteuning lotgenotencontact**

Tussen 2021 en 2023 is €150.000 ter beschikking gesteld voor ondersteuning van lotgenotencontact voor doelgroep De Winter. In eerste instantie werd ingezet op het aangaan van een subsidierelatie met 'het Koershuis.' Nadat dit niet werkbaar bleek, is het geld ondergebracht bij Slachtofferhulp Nederland, waar lotgenoten(organisaties) een aanvraag konden indienen om lotgenotenactiviteiten te bekostigen.

Maatregel 6: **Financiële bijdrage aan monument**

Een door getroffen en zelf opgerichte stichting – stichting Nationaal Monument Geweld in de Jeugdzorg (NMGJ) – heeft financiële middelen ontvangen om een fysiek monument tot stand te brengen. Het monument is op het moment van schrijven nog niet geplaatst.

Huidige onderzoek

Het doel van het onderzoek is enerzijds de evaluatie van de erkenningsmaatregelen, die ten behoeve van getroffen en van geweld in de jeugdzorg in de periode 1945-2019 zijn uitgevoerd, en anderzijds daarvan te leren ten behoeve van de omgang met andere getroffen en van overheidshandelen. Vier hoofdvragen geven gestalte aan deze twee doelen:

1. **Hoe is het proces om te komen tot erkenningsmaatregelen verlopen?**
2. **Hoe zijn de erkenningsmaatregelen uitgevoerd en met welk resultaat?**
3. **Hebben de erkenningsmaatregelen bij getroffen en bijgedragen aan een gevoel van erkenning en leedverzachting?** Zo ja, welke (elementen van) maatregelen droegen hier positief/negatief aan bij?
4. **Wat kan hiervan geleerd worden voor andere slachtoffers van overheidshandelen?**

In hoofdstuk drie 'Totstandkoming pakket erkenningsmaatregelen' werken we de eerste vraag uit voor het gehele pakket aan erkenningsmaatregelen. In hoofdstuk vier tot en met tien worden de vier vragen per specifieke erkenningsmaatregel beantwoord. Deze hoofdstukken (Hoofdstuk 3 t/m 10) vormen Deel I van het rapport.

In Deel II van het rapport (Hoofdstuk 11 t/m 13) ontwikkelen we een erkenningskader en formuleren we overkoepelende inzichten over erkenning. Uit ons onderzoek blijkt namelijk dat begrip van erkenning de evaluatie van individuele maatregelen overstijgt. Hier beantwoorden we de vierde onderzoeksvraag.

Theoretisch kader

We gebruiken een interdisciplinair theoretisch kader dat zich richt op transformatieve erkenning, geïnspireerd op het werk van politiek filosoof Nancy Fraser en anderen, en ingebed in het bredere UvH-onderzoek naar *Dialogics of Justice*.¹ Affirmatieve erkenning bevestigt de bestaande relaties, terwijl transformatieve erkenning getroffen en in staat stelt weg te komen uit hun gemarginaliseerde positie, omdat het (machts)relaties herordent. Wij combineren transformatieve erkenning met het idee van resonantie van socioloog Hartmut Rosa, en komen zo tot erkenning als zichtbare transformatie van sociale relaties.

1 Voor meer informatie, zie <https://dialogicsofjustice.org/>

Methoden

Tabel 1 geeft een overzicht van de verschillende onderzoeksmethoden die we hebben gebruikt ter beantwoording van elke hoofdvraag. Het perspectief van getroffen en andere betrokkenen stond in het onderzoek voorop.

Onderzoeksvraag	Gebruikte methoden
1. Hoe is het proces om te komen tot erkenningsmaatregelen verlopen?	– Interviews met projectleiders; – Interviews met lotgenotenvertegenwoordigers; – Interview met brancheorganisaties; – Interne documenten van projectteam JenV/VWS (bv. eindrapportage en overdrachtsdocument); – Openbare documenten Rijksoverheid en Tweede Kamer.
2. Hoe zijn de erkenningsmaatregelen uitgevoerd en met welk resultaat?	– Interviews met uitvoeringsorganisaties; – Openbare en opgevraagde documenten (memo's, verslagen, communicatie) van uitvoeringsorganisaties (bv. jaarverslagen van Schadefonds Geweldsmisdrijven); – Openbare documenten Rijksoverheid en Tweede Kamer; – Openbare berichtgeving in media en op websites relevante organisaties.
3. Hebben de erkenningsmaatregelen bij slachtoffers bijgedragen aan een gevoel van erkenning en leedverzachting? Zo ja, welke (elementen van) maatregelen droegen hier positief/negatief aan bij?	– Interviews met lotgenotenvertegenwoordigers; – Enquête onder aanvragers financiële regeling (n = 623); – Focusgroepen met getroffen en; – Feedbacksessie met lotgenotenvertegenwoordigers.
4. Wat kan hiervan geleerd worden voor andere slachtoffers van overheidshandelen?	– Synthese van eigen onderzoeksbevindingen 1 t/m 3; Academische literatuur over erkenning en rechtvaardigheid; – Verbinding met eerder eigen onderzoek (met name <i>Dialogics of Justice</i>-onderzoek) en relevant onderzoek naar de jeugdzorg en erkenning van anderen (bv. rapport Commissie De Winter en rapport 'Herstel bieden: Een vak apart' van de Nationale Ombudsman).

Tabel 1: Overzicht onderzoeksmethoden per hoofdvraag

Deel I: Individuele maatregelen – Belangrijkste inzichten

De overheid presenteerde de erkenningsmaatregelen op 21 februari 2020 als een samenhangend pakket. Toch blijkt uit ons onderzoek dat de bekendheid van de maatregelen sterk varieert. Veel respondenten van onze enquête waren logischerwijs bekend met de financiële tegemoetkoming, aangezien wij de enquête alleen hebben verspreid onder aanvragers van deze regeling. Waar nog een derde van deze respondenten bekend bleek met de excuses van de overheid, was er veel minder bekendheid met de documentaire en website Blijvend Vertellen, het Centraal informatie- en expertisepunt, de financiële ondersteuning voor lotgenotencontact, en het fysieke monument. Deze resultaten over de bekendheid zijn teleurstellend te noemen: erkenning kan niet bestaan zonder publiek.

Onvindbaar maakt wellicht ook onbemind. Over de vraag in welke mate elke maatregel bijdroeg aan erkenning, waren de respondenten over de gehele linie matig enthousiast tot (zeer) afwijzend. De financiële maatregel blijkt naast de meest bekende, ook de best gewaardeerde. Toch geeft ook hier een groot deel van de respondenten aan de financiële tegemoetkoming niet te zien als erkenning. Veel respondenten antwoordden dat erkenningsmaatregelen, of ze nou excuses of een monument betreffen, geen zin hebben of onoprecht lijken als het geweld nog steeds plaatsvindt. Hierbij is de tijdelijkheid van enkele maatregelen bijzonder pijnlijk voor veel getroffen en, zoals de uiterste indiendatum voor de financiële tegemoetkoming. Ook blijkt dat bij meerdere maatregelen het persoonlijk contact werd gemist. Een brief, telefoongesprek, of zelfs korte fysieke ontmoeting blijken uitermate waardevol. Daarnaast ervaren velen dat de echte verantwoordelijken en daders uit beeld blijven.

Deel II: Erkenningskader – Een gelaagd begrip van erkenning

Getroffenen reflecteerden, net als wij onderzoekers, ook breder op de vraag wat erkenning is. Wij combineerden hun input met wetenschappelijke literatuur en inzichten uit deel I van het rapport. Daaruit ontwikkelden we een erkenningskader. Voor een erkenningstraject moeten volgens ons drie richtinggevend vragen beantwoord worden:

Wat moet worden erkend?

Wie moet worden erkend?

Hoe moet worden erkend?

Deze drie vragen beantwoorden we elk met vijf dimensies. Deze verbreden ons begrip van erkenning en laten zien dat geweld niet slechts een moment is, dat getroffen dienen te worden aangesproken in vele hoedanigheden, en dat erkenning een proces is met meerdere (parallelle) doelen.

Wat moet erkend worden? De gelaagdheid van het geweld

In het dagelijks taalgebruik verwijst 'erkenning' vaak naar de bevestiging van iets. In onze dataverzameling merkten we dat getroffen, wanneer zij spraken over erkenning, regelmatig teruggrepen op het geweld dat zij hadden meegemaakt. Dit leidde ons tot de vraag: wat is het 'iets' dat in deze context erkend moet worden? Wij onderscheiden in het antwoord daarop vijf dimensies van het geweld dat erkenning vraagt.

1 Geweldsdaad

Hierbij gaat het om vaststellen dat ‘gebeurtenissen’ hebben plaatsgevonden, en deze te erkennen als geweld. Voorbeelden zijn de soorten geweld die Commissie De Winter heeft onderscheiden in hun onderzoek: seksueel geweld, fysiek geweld, psychisch geweld, dwangarbeid.

2 Impact

Gevolgen van het directe geweld; onder meer langdurig of uitgestelde fysieke klachten (bv. pijn tijdens seks), mentale of emotionele klachten (angsten, depressie, PTSS), sociale gevolgen (bv. eenzaamheid, wantrouwen, conflict met eigen kinderen), (door andere klachten) geen opleiding kunnen volgen of niet kunnen werken en financiële problemen. Het gaat hier ook om meer ‘onzichtbaar’ leed zoals gemiste kansen. Impact is vaak relationeel: het bestaat niet alleen in het individu zelf, maar ontpopt zich in samenhang met de omgeving. Bijvoorbeeld: iemand ‘is’ niet werkloos, maar komt niet aan werk omdat zowel de werkgever als de bredere samenleving geen plaats maakt voor deze impact, waardoor de impact telkens uitdijt.

3 Context

De context waarbinnen het directe geweld plaatsvond en die vaak de onderstroom of voedingsbodem vormt voor de geweldsdaad. Voorbeelden zijn discriminerend beleid, collectieve overtuigingen zoals dat kinderen (vooral in jeugdzorg) ongeloofwaardig zijn, bureaucratische hindernissen waardoor bijvoorbeeld ouders of anderen geen dossiers kunnen inzien, gesloten cultuur, gebrek aan toezicht, etc.

4 Continuïteit

Hiermee bedoelen we dat het (directe) geweld vanuit het perspectief van de getroffenene nog steeds plaatsvindt. Voorbeeld: een getroffenene ziet een nieuwsbericht over een nieuw ‘incident’ in een jeugdzorginstelling op televisie en relateert dit aan eigen geweldservaring, waardoor de getroffenene concludeert dat het geweld voortduurt.

5 Reactie

Dit betreft negatieve, ontkennende reacties van de sociale en institutionele omgeving op getroffenen en hun ervaringen van geweld. Een veelvoorkomende reactie van de sociale omgeving is ongeloof. Een voorbeeld van een institutionele reactie specifiek gerelateerd aan een erkenningstraject: een gezaghebbend instituut ontwerpt een compensatieprocedure voor getroffenen, maar betreft hierbij geen getroffenen en lotgenotengroepen waardoor deze zich uitgesloten voelen en/of voert een als oneerlijk ervaren ‘deadline’ of bewijsprocedure

Wie moet erkend worden? De getroffenene als multidimensionale mens

Naast de wat, doet het er ook toe tot wie een erkenningsmaatregel is gericht. Wie moet er gezien, gehoord en geloofd worden? Ook hier onderscheiden we vijf dimensies van het ‘getroffen zijn,’ die overwegend corresponderen met de vijf dimensies van geweld.

1 Als slachtoffer

Erkenning van de getroffenene als slachtoffer betekent hoofdzakelijk dat de persoon wordt beschouwd als het doelwit van onrechtmatige of onrechtvaardige handelingen en als onschuldig. Erkenning van slachtofferschap vraagt vaak ook dat er oog is voor daderschap.

2 Als uniek persoon

Het gaat hier om eigenheid: de getroffenene als uniek persoon, juist omdat deze een eigen samenstelling aan ervaringen, relaties, vaardigheden en behoeften heeft. Met uniek persoon bedoelen we niet een losgezongen mens. Individuen zijn altijd ingebed in hun sociale context en moeten hier ook zo beschouwd worden.

3 Als lid van gemarginaliseerde groep

Hierin worden getroffenen erkend als lid van een groep of groepen die binnen huidige maatschappelijke en institutionele structuren vaak een achtergestelde of gemarginaliseerde positie hebben, waardoor zij onder meer kwetsbaarder zijn voor direct geweld en de schadelijke gevolgen daarvan.

4 Als lotgenoot

Mensen verbinden zich met het lot en leed van de ander. We gebruiken de term lotgenoot hier om de getroffenene aan te duiden als verbonden met andere getroffenen van soortgelijk geweld als ze zelf hebben meegemaakt. Getroffenen herkennen zichzelf in het leed dat een ander, in de realiteit of hypothetische toekomst (bijvoorbeeld de eigen kinderen), nog steeds meemaakt.

5 Als kenner en kunner

Met deze benaming verwijzen we naar de getroffenene als (mogelijke) deskundige of kenner. We kunnen veronderstellen dat ervaringen van de getroffenene ertoe geleid hebben dat deze kennis heeft van de eigen beleving, mogelijk iets weet over de geweldservaring aan sich (bv. wat is het om misbruikt te worden?), en mogelijk ook iets weet van wat nodig is in reactie op zulk onrecht.

Vijf lagen van erkenning

Door de wat, wie, en hoe te combineren, komen we tot vijf lagen van erkenning:

Laag 1: **Erkenning van geweldsdaad en slachtofferschap door te benoemen**

Laag 2: **Erkenning van impact op de unieke persoon door te zien en ondersteunen**

Laag 3: **Erkenning van marginaliserende context voor groep door verantwoordelijkheid te nemen**

Laag 4: **Erkenning van continu geweld voor de lotgenoot door te hervormen**

Laag 5: **Erkenning van bijdrage aan de reactie als kenner en kunner door te includeren**

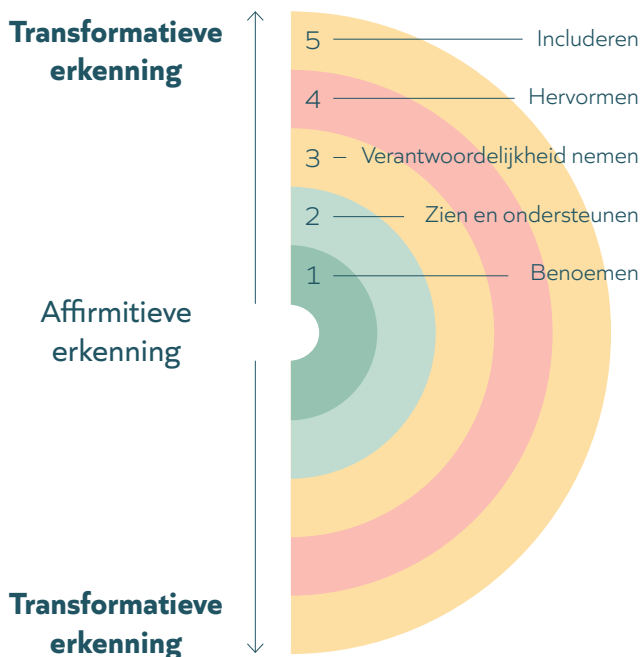
Tabel 2 geeft een overzicht van op welke wijze erkenning vorm kan krijgen om de gelaagdheid van het geweld en de getroffenene als multidimensionale mens te erkennen.

Wat <i>De gelaagdheid van het geweld</i>	Wie <i>De getroffene als multidimensionale mens</i>	Hoe <i>Erkenning als relationeel proces</i>
Geweldsdaad	Slachtoffer	Benoemen (van geweld en slachtofferschap) Benoemen van geweld en slachtofferschap; <i>truth-finding</i> (onderzoek) en openbaarmaking van de feiten; verantwoordelijkheid/ schuld bekennen of toewijzen; vervolging en straffen van daders.
Impact	Uniek persoon	Zien en ondersteunen Mogelijkheid tot horen en zien van individuele verhalen, tegengaan van stigmatisering. Daarnaast (financiële) ondersteuning en zorg op maat.
Context	Lid van gemarginaliseerde groep	Verantwoordelijkheid nemen Onderzoeken en erkennen van structurele oorzaken van het geweld, voor overkoepelende en specifiek(e) doelgroep(en). In beeld brengen van daarbij horende (institutionele) verantwoordelijkheid en verantwoordelijken.
Continuïteit	Lotgenoot	Hervormen Aanpakken van de structurele oorzaken van het geweld om dit in het heden en de toekomst te voorkomen. Benoemen en erkennen van continuïteiten en herhalingen van fouten. <i>Guarantees of non-repetition</i> .
Reactie	Kenner en kunner	Includeren Betrekken en compenseren van getroffenenen in het erkenningsproces. Dit begint bij het geloven en erkennen van hun geleefde ervaring van het geweld. Ook: erkenning en waardering van hun expertise in het erkennen van dit geweld. Het verspreiden van deze kennis en verhalen in de samenleving.

Tabel 2: Overzicht van de wat, wie en hoe van erkenning

De vijf lagen van erkenning illustreren dat erkenning een relationeel begrip is. Met elke volgende laag komen meer relaties in beeld: naast het 'slachtoffer,' ook de familie, het instituut, structuren, en de samenleving. Met elke laag bewegen we dus van affirmatieve erkenning naar transformatieve erkenning. Onderstaande figuur illustreert deze beweging. Affirmatieve erkenning, die het geweld erkent maar machtsrelaties bevestigt, kan bestaan in de eerste lagen. Maar voor transformatieve erkenning zijn alle lagen nodig, met name ook de 'buitenste' lagen – machtsrelaties worden dan opnieuw geordend en de getroffene kan wegkomen uit gemarginaliseerde positie.

De beweging van affirmatieve naar transformatieve erkenning

Legenda: (redelijk) goede aansluiting enigszins aansluiting
 weinig aansluiting weinig tot nauwelijks aansluiting

Figuur 1

Deel 2: Erkenningskader – Duiding

Het erkenningsmaatregelenpakket als geheel hebben we geduid aan de hand van het bovengenoemde erkenningskader. Daaruit blijkt dat het pakket in zijn geheel zoals het is uitgevoerd en ervaren:

- **(redelijk) goed aansloot op de eerste laag:** erkenning van geweldsdaad en slachtofferschap door te benoemen;
- **enigszins aansloot op de tweede laag:** erkenning van impact op de unieke persoon door te zien en ondersteunen;
- **weinig aansloot op de derde en vijfde laag:** erkenning van marginaliserende context voor groep door verantwoordelijkheid te nemen; en erkenning van bijdrage aan reactie als kenner en kunner door te includeren;
- **nauwelijks aansloot op de vierde laag:** erkenning van continu geweld voor lotgenoot door te hervormen.

Juist de latere/buitenste lagen van erkenning blijken dus het minst goed aangesproken door het pakket. De ervaren continuïteit van het geweld in de jeugdzorg vormt het grootste struikelblok voor transformatieve erkenning. Vele getroffenen zeggen niet van erkenning te kunnen spreken zolang het geweld in de jeugdzorg nog voortduurt. Uit ons onderzoek blijkt bovenal dat getroffenen van erkenning verandering verwachten – niet alleen op persoonlijk, maar ook op institutioneel en maatschappelijk niveau. Toch lag de focus van de erkenningsmaatregelen erg sterk op de (individuele) getroffenen. Waar waren, behalve in de excuses, de gezichten en woorden van de verantwoordelijken? Ook deze afwezigheid staat transformatie van sociale relaties in de weg. Erkenning is voor getroffenen óók het aanpakken van ouderschap en verantwoordelijkheid.

Dit rapport concludeert dat van transformatieve erkenning en resonantie voor veel getroffenen geen sprake is. Voor velen is er in hun beleving namelijk niets of te weinig veranderd: de partijen zijn niet bewogen, de sociale relaties niet gelijkwaardiger of rechtvaardiger geworden. Dat betekent niet dat de erkenningsmaatregelen niets hebben opgebracht, want van affirmatieve erkenning was zeker sprake, maar dat wat ze hebben opgebracht niet beschouwd kan worden als transformatieve erkenning.

Dat is zonde, juist omdat er ook veel getroffenen waren die de maatregelen als positief ervoeren. De uitdaging is om van deze individuele positieve ervaringen naar meer breedgedragen, structurele en permanente erkenning te komen, die daarmee ook transformatief kan zijn. Dat is een opdracht aan de gehele samenleving en alle betrokken bestuurders, politici, en hulpverleners.

Inzichten en lessen voor andere erkenningsprocessen

Op basis van het erkenningskader komen we tot vijftien inzichten en lessen die ook kunnen helpen bij de vormgeving of evaluatie van andere (toekomstige) erkenningstrajecten na historisch, systematisch en/of institutioneel onrecht:

Eerste laag: **erkenning van geweldsdaad en slachtoffer-schap door te benoemen:**

1. Adresseer het slachtoffer niet alleen individueel, maar ook in relatie tot verantwoordelijkheid en daderschap.
2. Betrek de samenleving bij het verspreiden van de feiten en bij wat er is gebeurd (bijvoorbeeld door uitgebreidere aandacht via nieuwskanalen en sociale media)

Tweede laag: **erkenning van impact op de unieke persoon door te zien en ondersteunen**

3. Maak een prioriteit van persoonlijk contact, ook in de relatie tussen getroffen en verantwoordelijke.
4. Maak, waar mogelijk, de impact van het geweld zichtbaar en adresseer deze (bijvoorbeeld door ook families als getroffen te zien).
5. Verzeker de beschikbaarheid van hulp die past bij specifieke behoeften van getroffen en lever maatwerk.
6. Verzeker organisatorische, emotionele en psychologische ondersteuning bij het werken met kwetsbare doelgroepen en waak voor (her-)stigmatisering.

Derde laag: **erkenning van marginaliserende context voor groep door verantwoordelijkheid te nemen**

7. Ontwerp erkenningsmaatregelen vanuit specifiek begrip van type marginalisering en verantwoordelijkheid (bijvoorbeeld door ook toe te zien op het maken van excuses door individuele instellingen).
8. Bewaak samenhang tussen maatregelen.

Vierde laag: **erkenning van continu geweld voor lotgenoot door te hervormen**

9. Bied maatregelen structureel, langdurig of zelfs continu aan.
10. Communiceer specifiek, consistent, en transparant hoe erkenningsmaatregelen inhaken op maatregelen ter voorkoming van geweld.

Vijfde laag: **erkenning van bijdrage aan reactie als kenner en kunner door te includeren**

11. Baseer de maatregel op vertrouwen in de ervaringen van getroffen.
12. Integreer (gelijk)waardige betrokkenheid van getroffen in alle fasen van de maatregel.
13. Zorg voor rolvastheid in het totstandkomingsproces en faciliteer en begeleid conflict.
14. Vertaal kennis en kunde van getroffen naar relevant beleid, het praktijkveld, en opleidingen.
15. Maak een prioriteit van bereik en maak grotere doelen van het pakket zichtbaar en waarneembaar.

Tot slot

De kennis en expertise van betrokkenen en met name getroffen, vaak zeer helder geformuleerd, waren onze belangrijkste leermeester in dit onderzoek. Erkenning is zeker een complex proces, maar tegelijkertijd bestaat er al heel veel expertise over wat er nodig is, met name bij getroffen en andere betrokkenen. Die kennis moet wel geïncordeerd en gehoord worden. In de totstandkoming van het erkenningspakket gebeurde dit, gelukkig, ook grotendeels. De lotgenotenvertegenwoordigers die wij spraken, kijken nog steeds overwegend heel positief terug op de manier waarop de projectteams hen betrokken heeft. Maar zij missen betrokkenheid bij en transparantie in de besluitvorming rondom de maatregelen. Inclusie van getroffen, zo leert dit onderzoek ons, is zinvol, maar moet wel over de gehele linie gebeuren.

De kennis en expertise van getroffen was rijk en divers. Er was ook een grote gemeenschappelijke deler: lotsverbondenheid met jongeren in de jeugdzorg nu en in de toekomst. Terwijl verdeeldheid kan ontstaan op het moment dat er iets (zoals geld) te verdelen valt, zagen wij onder getroffen vooral solidariteit met elkaar in het gesprek over een betere toekomst. In deze toekomst zit de mogelijkheid tot transformatie. Wij presenteren dit rapport over evaluatie van erkenningsmaatregelen uit het verleden, daarom vooral als een oproep tot hervormingen in het heden. Als de overheid en andere verantwoordelijken geweld actief en zichtbaar bestrijden, zou dat échte erkenning zijn.

We willen allen hartelijk bedanken die ons, soms meermaals, te woord hebben gestaan. Onze speciale waardering gaat uit naar de lotgenoten(vertegenwoordigers) die ons meer dan eens hebben moeten bijsturen in richtingen waar het – voor hen – echt om draait.

Daadwerkelijk veranderen

Evaluatie erkenningsmaatregelen voor slachtoffers
van geweld in de jeugdzorg

Samenvatting

Universiteit voor Humanistiek

Dr. Eva Mulder
Dr. Niké Wentholt
Naomi Ormskerk, MSc
Yara Bodegraven, MSc
Jake Smit, MSc
Prof. Dr. Nicole Immler